

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

12.
SINIF

**KELAM
ETKİNLİK
KİTABI**

**DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

12. SINIF

KELAM

**ETKİNLİK
KİTABI**

YAZARLAR

Dr. Fatma BALCI ARVAS

Dr. Numan KONAKLI

Ayşe SAĞLAM

Hüseyin ÇINAR

Süleyman EMİROĞLU

Editör

Süleyman EMİROĞLU

Dil Uzmanı

Mehmet Emin SARIKAYA

Program Geliştirme Uzmanı

Talip AYDEMİR

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Hülya ERDUL

Rehberlik ve Psikolojik

Danışma Uzmanı

Kenan PINARBAŞI

Mevlüt SELVİ

Grafik Tasarım Uzmanı

Hakan AVLUKARI

Meryem ÜNSEL

Yahya ÖZTÜRK

İÇİNDEKİLER

1. Ünite

Kelam İlmî

1. KAZANIM: Kelam ilminin tanımını, konusunu, önemini ve amacını kavrar.

1. ETKİNLİK: EŞLEŞTİRME	6
2. ETKİNLİK: BAŞLIK BULMA	9

2. KAZANIM: Kelam ilminin doğuşunu ve gelişimini açıklar.

1. ETKİNLİK: SINIFLANDIRMA	12
2. ETKİNLİK: BOŞLUK DOLDURMA	15

3. KAZANIM: Kelam ilminin İslami ilimlerle ilişkisini değerlendirir.

1. ETKİNLİK: DOĞRU-YANLIŞ	18
2. ETKİNLİK: EŞLEŞTİRME	21

4. KAZANIM: Kelam ilminin diğer ilimlerle ilişkisini örneklerle açıklar.

1. ETKİNLİK: DOĞRU-YANLIŞ	24
2. ETKİNLİK: BOŞLUK DOLDURMA	27

5. KAZANIM: Kelam ilminin esas aldığı yöntemleri kavrar.

1. ETKİNLİK: OKU-YORUM	30
2. ETKİNLİK: EŞLEŞTİRME	33

KİTAPIMIZI TANIYALIM

Ders adı

Sınıf

Kazanım

Etkinlik sıra numarası

Etkinlik süresi

Ünite adı

Değerlendirme
yöntemi

Etkinlik adı

Etkinlik süreci
açıklaması

Etkinlik yönergesi

Etkinlik alanı

Cevap
anahtarı

ÜNİTE 1

KELAM İLMİ

12

KELAM

ETKİNLİK

1

1. Ünite: Kelam İlmi

15 dk.

Kazanım: Kelam ilminin tanımını, konusunu, önemini ve amacını kavrar.

Süreç

1. Ek-1'deki etkinlik öğrenci sayısı kadar çoğaltılarak dağıtılır.
2. Ek-1'in sol tarafında kelam ilmiyle ilgili cümleler, sağ tarafta ise çeşitli başlıklar içeren boş kutuların bulunduğu öğrencilere gösterilir.
3. Öğrencilerden sol taraftaki cümleleri dikkatli bir şekilde okumaları ve bunları sağ taraftaki doğru karşılıklarıyla eşleştirmeleri istenir.
4. Öğrencilerin her bir cümlenin ait olduğu şıkkı bulup eşleştirmesiyle etkinlik sona erer.

Değerlendirme

Öğrencilerin kâğıtları ve verdikleri cevaplar kontrol edilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği takip edilir.

Sol tarafta verilen kelimelerin ilmi ile ilgili cümleleri sağdaki sütunlarda verilen alanlardan doğru olanla eşleştiriniz.

		TANIMI	KONUSU	AMACI	ÖNEMİ
1	İslam dininin inanç ve davranışlara dair ilkelerini naslardan hareketle belirleyen ve akli yöntemlerle temellendiren ilimdir.				
2	İlahî vahye dayanan doğru bilgiler verip insanları yanlış inançlardan koruyarak doğru inancı bilgi ile temellendirir.				
3	İslam'ın ana ilkelerini doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendiren bütün bilgileri bünyesine almış ve zamanla "bilginin alanına giren her şey" temel uğraşı alanına girmiştir.				
4	İslam âlimlerinin çoğunluğu bu ilmin farz-ı kifâye türünden bir yükümlülük olduğuna hükmetmiştir.				
5	İnsanlara doğru inanç ve isabetli davranışlardan oluşan hidayeti açıklamak, dünyada erdemli yaşamak, ahirette ebedî mutluluğa ulaşmalarına yardımcı olmaktadır.				
6	Kesin dinî delillerle sabit olan inanç esasları her dönemde bu ilmin temel meşguliyeti olmuştur.				
7	Tevhid inancını gönüllere yerleştirerek kişinin inancını güçlendirmek ve böylece amellerin bilinçli ve ihlaslı bir şekilde yerine getirilmesini sağlamaktadır.				
8	Kesin deliller kullanarak ve karşıt görüşlü kişi ve grupların ortaya attığı şüphe ve itirazları gidererek İslam inanç esaslarını ispata güç kazandıran bir ilimdir.				
9	Bu ilim İslam'ın ana ilkelerini belirleyip temellendiren bir disiplin olduğuna göre dinî ilimlerin aslını oluşturmaktadır.				
10	Akli ve naklî delillerle desteklenmiş bir bilgiyle kişinin imanını taklit düzeyinden kurtarıp gerçek ve sağlam bir iman derecesine yükseltir.				
11	Allah'ın (c.c.) zat ve sıfatları, peygamberlik, başlangıç ve sonları bakımından varlıkların durumlarından İslam esaslarına bağlı kalarak söz eder.				
12	Bu ilim dinî hayatın gelişmesi ve dinî düşüncenin teorik yönünün güçlendirilmesi açısından gerekli bir disiplindir.				

EŞLEŞTİRME

ETKİNLİK

1

15 dk.

EK-2

CEVAP ANAHTARI

		TANIMI	KONUSU	AMACI	ÖNEMİ
1	İslam dininin inanca ve davranışlara dair ilkelerini naslardan hareketle belirleyen ve akli yöntemlerle temellendiren ilimdir.	X			
2	İlahî vahye dayanan doğru bilgiler verip insanları yanlış inançlardan koruyarak doğru inancı bilgi ile temellendirir.			X	
3	İslam'ın ana ilkelerini doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendiren bütün bilgileri bünyesine almış ve zamanla "bilginin alanına giren her şey" temel uğraşı alanına girmiştir.		X		
4	İslam âlimlerinin çoğunluğu bu ilmin farz-ı kifâye türünden bir yükümlülük olduğuna hükmetmiştir.				X
5	İnsanlara doğru inanç ve isabetli davranışlardan oluşan hidayeti açıklamak, dünyada erdemli yaşamak, ahirette ebedî mutluluğa ulaşmalarına yardımcı olmaktadır.			X	
6	Kesin dinî delillerle sabit olan inanç esasları her dönemde bu ilmin temel meşguliyeti olmuştur.		X		
7	Tevhid inancını gönüllere yerleştirerek kişinin inancını güçlendirmek ve böylece amellerin bilinçli ve ihlaslı bir şekilde yerine getirilmesini sağlamaktadır.			X	
8	Kesin deliller kullanarak ve karşıt görüşlü kişi ve grupların ortaya attığı şüphe ve itirazları gidererek İslam inanç esaslarını ispata güç kazandıran bir ilimdir.	X			
9	Bu ilim İslam'ın ana ilkelerini belirleyip temellendiren bir disiplin olduğuna göre dinî ilimlerin aslını oluşturmaktadır.				X
10	Akli ve naklî delillerle desteklenmiş bir bilgiyle kişinin imanını taklit düzeyinden kurtarıp gerçek ve sağlam bir iman derecesine yükseltir.			X	
11	Allah'ın (c.c.) zat ve sıfatları, peygamberlik, başlangıç ve sonları bakımından varlıkların durumlarından İslam esaslarına bağlı kalarak söz eder.		X		
12	Bu ilim dinî hayatın gelişmesi ve dinî düşüncenin teorik yönünün güçlendirilmesi açısından gerekli bir disiplindir.				X

Kazanım: Kelam ilminin tanımını, konusunu, önemini ve amacını kavrar.

Süreç

1. Ek-1'deki etkinlik öğrenci sayısı kadar çoğaltılarak dağıtılır.
2. Ek-1'de üç ilim adamından yapılan kelam ilmiyle ilgili alıntılarının bulunduğu öğrencilere gösterilir.
3. Öğrencilerden öncelikle verilen metinleri dikkatli bir şekilde okumaları istenir.
4. Daha sonra öğrencilere okudukları bu metinlere bir başlık bulmaları iletilir.
5. Öğrencilerin metinlere başlık bulup yazmalarından sonra etkinlik sona ermektedir.

Değerlendirme

Öğrencilerin kâğıtları ve verdikleri cevaplar kontrol edilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği takip edilir.

Aşağıdaki metinleri okuyarak bunlara en uygun başlıkları yazınız.

Gazzâli el-Mustasfâ adlı eserinde ilimleri önce akli ve dinî olmak üzere iki grupta mütalaa eder. Sonra bunların her birinin külli ve cüz'î kısımlarına ayrıldığını söyler. Şunları belirtir: "Dinî ilimlerin içinden külli olan kelamdır; fıkıh, fıkıh usulü, hadis ve tefsir gibi ilimler ise cüz'îdir. Çünkü müfessir sadece Kur'an'ın manasına bakar, muhaddis sadece hadisin sabit oluş yollarını araştırır, fakih münhasıran ef'al-i mükellefinin hükümlerini tesbite çalışır, fıkıh usulüyle meşgul olan âlim ise ahkam-ı şer'iyyenin delilleriyle meşgul olur. Kelam âlimine gelince işte o, araştırmaya varlıkların en genel olanından başlar ki o da mevcud'tur." Şu halde bütün dinî ilimlerin dayandığı esas ve prensipleri ispat etme vazifesini üzerine alan ilim kelam ilmidir. Diğer ilimlerin hepsi kelama nispetle cüz'îdir.

(Bekir Topaloğlu, Kelâm'a Giriş, Damla Yayınevi, Ankara, 2014, s. 56.)

İslâm dünyasında bir taraftan çeşitli sebeplerle ortaya çıkan ihtiyaç, diğer yönden eski Yunan düşüncesinden yapılan tercümelerle felsefenin yayılmaya başlaması karşısında inanç konularıyla ilgilenen âlimler kelam disiplinine fikri bir alt yapı hazırlama konumuna gelmişlerdir. İman esaslarının temelini oluşturan uluhiyyet bahsinin ilk meselesi, bütünüyle tabiatın (âlem) yaratılmış olduğunu ve bunun bir yaratıcısının bulunduğunu ispat etmektir. Bu sebeple kelam ilmi fiilen var olan her şeyi (mevcut) kapsayacak şekilde genişlemiştir. Ancak kelam tabiatı söz ederken yöntem açısından nassa bağlı kalmayı prensip edinmiş ve bu yolla sırf akıldan hareket eden felsefeden ayrılmıştır.

(Yusuf Şevki Yavuz, "Kelâm", DİA, C 25, s. 197.)

Kelam ilmi, doğuşu ve tarihsel gelişimi sürecinde sadece İslam'ın Kur'an'da ifadesini bulan temel inanç esaslarını savunan bir ilim dalı şeklinde tezahür etmemiştir. Her ne kadar çoğu zaman bu disiplin, İslam'ın inanç esaslarına yönelen aykırı düşünce ve saldırılara karşı, savunmacı bir yaklaşım içinde olmuş olsa da esasında, İslam'ın inanç esaslarını akli ve mantiki temellere dayalı olarak açıklama ve anlamlandırma yönünde önemli bir çaba içinde olmuştur. Bu açıdan kelam ilmi, insanı taklidi imandan kurtarma ve tahkik mertebesine ulaştırmada önemli bir işleve sahiptir.

(Mehmet Kenan Şahin, "Klasik Kelâm İlmi Tanımları", MÜİF Dergisi, İstanbul, C 40, S 1, 2011, s. 54.)

BAŞLIK BULMA

ETKİNLİK

2

15 dk.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

EK-2

CEVAP ANAHTARI

- 1- Kelam İlminin Sahip Olduğu Önem
- 2- Kelam İlminin Konusu Nasıl Genişledi?
- 3- Kelam İlminin Amacı

Kazanım: Kelam ilminin doğuşunu ve gelişimini açıklar.

Süreç

1. Ek-1'deki etkinlik öğrenci sayısı kadar çoğaltılarak dağıtılır.
2. Ek-1'in üst tarafındaki kutucuklarda kelam ilminin doğuşu ve gelişimiyle ilgili numaralı bilgiler, alt tarafta ise bu bilgilerin ait olduğu dönemlerle ilgili kutucukların bulunduğu öğrencilere gösterilir.
3. Öğrencilerden üst taraftaki numaralı cümleleri dikkatli bir şekilde okumaları ve bunları alt taraftaki dönemler içinde sınıflandırmaları istenir.
4. Her bir cümlenin numarasının aşağıdaki kutucuklara yazılmasıyla sınıflandırma yapılacaktır.
5. Öğrencilerin, cümlelerin numaralarını kutucuklarla yazmasıyla etkinlik sona erer.

SINIFLANDIRMA

ETKİNLİK

3

15 dk.

EK-1

Aşağıda verilen numaralı bilgileri okuyunuz. Başlarındaki rakamları altta verilen kelimelerin gelişim dönemlerinden ilgili olduğu sütuna yazarak sınıflandırınız.

1

İslam düşünce tarihinde inanç konuları üzerinde düşünme ve bu alanda ilk defa akla dayalı yöntemleri kullanma gerçekleşmiştir.

2

İnanç alanında büyük bir problem ve ihtilaf ortaya çıkmamıştır.

3

Ahmed bin Hanbel'in öncülük ettiği, Ashabü'l-hadîs diye isimlendirilen ve dini metinleri anlamada nasları ön planda tutan grup ortaya çıkmıştır.

4

Bilginin kaynakları vahiy-akıl dengesini gözetken bir yaklaşımla ele alınmış ve bu kaynaklar havass-ı selîme, akl-ı selîm ve haber-i sadık olarak kabul edilmiştir.

5

İlk kelimcilerin ortaya çıkışı ve tam anlamıyla "Kelâmın doğuşu" gerçekleşmiştir.

6

Müslümanlar inançla ilgili sorunların çözümü için Kur'an ayetlerini yorumlamaya ve Peygamberimizin (s.a.v.) sünnetine yönelmişlerdir.

7

Bâkîllâni, İmâmü'l Haremeyn Cüveynî, Gazzâlî ve Ebü'l-Muîn en-Nesefî gibi büyük kelim âlimleri yetişmiştir.

8

Yabancı kültürlerle karşı İslam inanç esaslarının savunulmasında büyük bir çaba ortaya konulmuştur.

9

Tercümeler yoluyla Yunan felsefesinin İslam dünyasında yayılması Müslümanlar arasında birçok farklı düşüncenin de ortaya çıkmasına neden olmuştur.

10

Kelâm ilmi felsefi bir görüş olarak materyalizmi bütün biçimleriyle reddeden, biyoloji ve psikoloji disiplinleri üzerinden gelen Darwinizm ve Freudizm akımlarının eleştirilerini cevaplamıştır.

11

Hz. Peygamber'in vefatından sonra başlamış ve kelâm ilminin doğmasına zemin hazırlayan önemli gelişmeleri bünyesine almıştır.

12

Allah-âlem ilişkisi, ahiret hayatı, cennet ve cehennem gibi itikadi konular üzerinde en çok durulan meseleler olmuştur.

13

Kelâm ilmi alanındaki Mutezile egemenliği Maveraünnehir'de büyük bir ekol kuran İmam Ebü'l-Hasan el-Eş'arî ile sona ermiştir.

14

Yeni felsefi akımları İslam esasları açısından eleştiren, tabii bilimlerden yararlanarak Allah'ın (c.c.) varlığını kanıtlayan bir kelâm ilmi ortaya çıkmıştır.

**Hiz. Peygamber
Dönemi**

.....
.....
.....
.....
.....
.....

**İlk Fikri Hareketler
ve İhtilaflar
Dönemi**

.....
.....
.....
.....
.....
.....

**Mutezile
Mezhebinin
Ortaya Çıkışı**

.....
.....
.....
.....
.....
.....

**Ehl-i sünnet
Mezhebinin Ortaya
Çıkışı**

.....
.....
.....
.....
.....
.....

**Yeni İlm-i Kelâm
Dönemi**

.....
.....
.....
.....
.....
.....

SINIFLANDIRMA

ETKİNLİK

3

15 dk.

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

EK-2

CEVAP ANAHTARI

Hız. Peygamber Dönemi	İlk Fikri Hareketler ve İhtilaflar Dönemi	Mutezile Mezhebinin Ortaya Çıkışı	Ehl-i sünnet Mezhebinin Ortaya Çıkışı	Yeni İlm-i Kelam Dönemi
2 6	9 11 12	1 5 8	3 4 7 13	10 14

Kazanım: Kelam ilminin doğuşunu ve gelişimini açıklar.

Süreç

1. Ek-1'deki etkinlik öğrenci sayısınca çoğaltılır ve dağıtılır.
2. Öğrencilerden metinde boş bırakılan yerleri anahtar sözcüklerden biriyle doldurmaları istenir.
3. Boşluklarda ölçmenin güvenilirliğinin düşmemesi için yardımcı fiiller, kelime ekleri ve çoğullar kullanılmamıştır.
4. Etkinlik sonunda her bir cümle üzerinde öğretmenin kısa bir açıklama yapması, konunun iyi anlaşılması açısından faydalı olur.
5. Öğrencilerin metin içindeki boşlukları anahtar sözcüklerle doldurmasıyla etkinlik sona erer.

Değerlendirme

Öğretmen cevap kâğıtlarını ve boşluklara yazılan ifadeleri kontrol ederek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediğini takip eder.

BOŞLUK DOLDURMA

ETKİNLİK

4

EK-1

15 dk.

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere verilen sözcüklerden uygun olanını yazınız.

Mâverâünnehir

Hâris
el-Muhâsibî

Ebû Hanîfe

akli

nas

Ehl-i sünnet

Ebü'l-Hasan
el-Eş'arî

Sünni

Mu'tezile

Ebu Mansûr
el-Mâtürîdî

Ehl-i sünnet'in ikinci ve en büyük grubu Eş'ariyye ile Mâtürîdiyye'den oluşmaktadır. Nasları hareket noktası kabul etmekle birlikte dinî ilkeleri bilgiler ve dil kurallarına dayanan yorumlarla temellendirme yöntemini benimseyen Sünni kelim hareketinin III. (IX.) yüzyılın ilk yarısında, İbn Küllâb el-Basrî ve Abdülazîz el-Mekkî'nin çalışmalarıyla başladığını söylemek mümkündür. Sünnî kelâmın o dönemlerde İslâm dünyasının en önemli kültür havzasını oluşturan Ortadoğu'daki asıl kurucusu olmuştur. Mu'tezile'nin önemli bilginlerinden Ebu Ali el-Cübbâî'den kelâm dersleri alan bu imam "vücûb alellah" ilkesi başta olmak üzere Mu'tezile'nin görüşlerini yanı sıra akli bilgilere de aykırı bularak bu ekolden ayrıldığını ve Ehl-i sünnet'e geçtiğini açıklamıştır. Bu büyük kelâmcı, insanların fiilleri de dahil olmak üzere her şeyin kaderin kapsamına girdiğini ve insanların kesb yoluyla tesir ettiği fiillerinin Allah (c.c.) tarafından yaratıldığını kabul etmiş, rüyetullahın ve naslarda açıklanan diğer ahiret hallerinin akıl açısından mümkün olup mutlaka vuku bulacağını savunmuştur. O, genelde Mu'tezile tarafından reddedilen bu görüşlerini akli bilgilerle temellendirmeye çalışmıştır. Ayrıca atomculuğa dayanan tabiat felsefesini taşımıştır. Muhtemelen kendisinden de önce Sünni kelâm ekolünü civarında kuran bir diğer âlim olmuştur. Ebu Hanîfe'nin ilim geleneğine mensup bulunan bu büyük âlim Eş'arî'ye nisbetle kelâmda daha akılcı bir yöntem geliştirip uygulamış ve Sünni inançları daha doyurucu bir muhteva ile temellendirmeye çalışmış, bu sebeple kurduğu ekol Eş'ariyye ile Mu'tezile arasında, fakat akılcılıkta daha yakın kabul edilmiş ve fıkıh mezhebiyle birleşerek tek başına Müslüman çoğunluğunu kendisine bağlamayı başarmıştır. O; bilgi problemi, isbât-ı vâcib, ilâhî fiillerin hikmetli oluşu, insanın kendi fiillerinin fâili kılınışı, nübüvvetin gerekliliği ve imanın dindeki yerinin önemi gibi konulara ağırlık verip özellikle Mu'tezile kelâmını eleştirmiştir. Onun akıl yürütme şekilleri, bu arada kullandığı çeşitli malzeme ve örnekler sonraki kelâm eserleri için model oluşturmuştur.

BOŞLUK DOLDURMA**ETKİNLİK****4**

15 dk.

EK-2**CEVAP ANAHTARI**

Ehl-i sünnet'in ikinci ve en büyük grubu Eş'ariyye ile Mâtürîdiyye'den oluşmaktadır. Nasları hareket noktası kabul etmekle birlikte dinî ilkeleri **akli** bilgiler ve dil kurallarına dayanan yorumlarla temellendirme yöntemini benimseyen Sünnî kelim hareketinin III. (IX.) yüzyılın ilk yarısında **Hâris el-Muhâsibi**, İbn Küllâb el-Basrî ve Abdülazîz el-Mekkî'nin çalışmalarıyla başladığını söylemek mümkündür. Sünnî kelâmın o dönemlerde İslâm dünyasının en önemli kültür havzasını oluşturan Ortadoğu'daki asıl kurucusu **Ebü'l-Hasan el-Eş'arî** olmuştur. Mu'tezile'nin önemli bilginlerinden Ebu Ali el-Cübbâî'den kelâm dersleri alan bu imam "vücûb alellah" ilkesi başta olmak üzere Mu'tezile'nin görüşlerini **nasların** yanı sıra akli bilgilere de aykırı bularak bu ekolden ayrıldığını ve Ehl-i sünnet'e geçtiğini açıklamıştır. Bu büyük kelâmcı, insanların fiilleri de dahil olmak üzere her şeyin kaderin kapsamına girdiğini ve insanların kesb yoluyla tesir ettiği fiillerinin Allah (c.c.) tarafından yaratıldığını kabul etmiş, rüyetullahın ve naslarda açıklanan diğer ahiret hallerinin akıl açısından mümkün olup mutlaka vuku bulacağını savunmuştur. O, genelde Mu'tezile tarafından reddedilen bu görüşlerini akli bilgilerle temellendirmeye çalışmıştır. Ayrıca atomculuğa dayanan tabiat felsefesini **Ehl-i sünnet'e** taşımıştır. Muhtemelen kendisinden de önce Sünnî kelâm ekolünü **Mâverâünnehir** civarında kuran bir diğer âlim **Ebu Mansûr el-Mâtürîdî** olmuştur. Ebû Hanîfe'nin ilim geleneğine mensup bulunan bu büyük âlim Eş'arî'ye nisbetle kelâmda daha akılcı bir yöntem geliştirip uygulamış ve Sünnî inançları daha doyurucu bir muhteva ile temellendirmeye çalışmış, bu sebeple kurduğu ekol Eş'ariyye ile Mu'tezile arasında, fakat akılcılıkta **Mu'tezile'ye** daha yakın kabul edilmiş ve **Ebu Hanîfe'nin** fıkıh mezhebiyle birleşerek tek başına Müslüman çoğunluğunu kendisine bağlamayı başarmıştır. O; bilgi problemi, isbât-ı vâcib, ilâhî fiillerin hikmetli oluşu, insanın kendi fiillerinin fâili kılınışı, nübüvvetin gerekliliği ve imanın dindeki yerinin önemi gibi konulara ağırlık verip özellikle Mu'tezile kelâmını eleştirmiştir. Onun akıl yürütme şekilleri, bu arada kullandığı çeşitli malzeme ve örnekler sonraki **Sünnî** kelâm eserleri için model oluşturmuştur.

12

KELAM

ETKİNLİK

5

1. Ünite: Kelam İlmi

15 dk.

Kazanım: Kelam ilminin diğer İslami ilimlerle ilişkisini değerlendirir.

Süreç

1. Ek-1'deki etkinlik öğrenci sayısı kadar çoğaltılarak dağıtılır.
2. Ek-1'de kelam ilminin diğer İslami ilimlerle ilişkisiyle ilgili numaralandırılmış cümlelerin olduğu öğrencilere gösterilir.
3. Öğrencilerden verilen cümleleri dikkatli bir şekilde okuyarak doğru ise (D), yanlış ise (Y) şeklinde ilgili boşluklara yazmaları istenir.
4. Öğretmenin her cümle ile ilgili kısaca açıklamalarda bulunması kazanımın gerçekleşmesi açısından faydalı olacaktır.
5. Öğrencilerin her bir cümlenin başındaki boşlukları doldurmasıyla etkinlik sona ermektedir.

Değerlendirme

Öğrencilerin kâğıtları ve verdikleri cevaplar kontrol edilerek kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği takip edilir.

Aşağıdaki cümleleri okuyunuz ve doğru ise (D), yanlış ise (Y) şeklinde baş taraflarındaki boşluklara yazınız.

(I) [.....] İslami ilimler birbirlerinden bağımsız disiplinlerdir. Her biri kendi alanı içerisinde faaliyet göstererek gerek konu ve yöntem gerekse elde edilen veriler açısından birbirlerinden istifade etmezler. (II) [.....] Kelam, İslam'ın ana ilkelerini belirleyip temellendiren bir disiplin olduğu için dinî ilimlerin aslını oluşturur. Diğer İslami ilimler ise bu temele dayanmaktadır. (III) [.....] İslam dininin bütün hükümleri ahlaktan ve muamelattan oluşan temel esaslar üzerine bina edilir. Bu açıdan bakıldığında İslam'ın gerçekleştirmek istediği öncelikli hedef sağlam bir ahlaktır. (IV) [.....] Kelam ilmi konusu ve amacı itibarıyla diğer dinî ilimlerin esas ve dayanağı konumundadır. Çünkü inanç esasları sağlam bir şekilde ortaya konmadan bunlar üzerine inşa edilebilecek fıkıh, tefsir, hadis ve benzeri ilimlerden söz edilemez. (V) [.....] Büyük İslam bilginlerinden Teftâzânî kelamı "eşrefü'l-ulûm" yani en önemli, en şerefli ilim olarak saymış ve İmam Gazzâlî de "Dinî ilimler içinde külli olan kelamdır." diyerek kelam ilminin en kapsamlı ilim dalı olduğunu belirtmiştir. (VI) [.....] Eğer Kur'an'ın anlaşılması ve yorumunu konu edinen tefsir ilmine müracaat edilmezse Allah'ın (c.c.) varlığı ve birliği ile peygamberlik ve diğer iman esasları benimsenemez. (VII) [.....] Dinin bütün hükümleri, başlangıçta amel ve muamelat ilkeleri üzerine oturur. Ancak ondan sonra fiilî hayat bir anlam ve değer kazanır. Bu sebeple fıkıh, İslam ilimlerinin temelini oluşturmaktadır. (VIII) [.....] Kelam ilminde yapılan tartışma ve açıklamalar hem tefsir ilminde inançla ilgili Kur'an ayetlerinin yorumlanmasında hem de hadis ilminde itikatla ilgili hadislerin anlaşılmasında belirleyici olmuştur. Aynı şekilde kelam ilmi de iman esaslarını izah ederken hem tefsir ilminin Kur'an ayetleriyle ilgili açıklamalarından hem de hadis ilminin verilerinden faydalanır. (IX) [.....] Kelam ilminin Allah'ın (c.c.) varlığı ve birliği, nübüvvet ve ahiret gibi inanç esaslarını sağlam bir şekilde temellendirip açıklaması diğer İslam ilimleri açısından da oldukça önemlidir. Zira başta ibadetler olmak üzere diğer tüm davranışlarımız sağlam bir inanca dayanmadığında şekilden öte bir anlam taşımayacaktır. (X) [.....] Fıkıh ile kelam ilminin ilişkisi fıkıhın Kur'an'daki ahlaki ilkelerin neden ve niçinlerini ortaya koyarak kelam ilmine yardımcı olması şeklindedir.

CEVAP ANAHTARI

(I) [Y] İslami ilimler birbirlerinden bağımsız disiplinlerdir. Her biri kendi alanı içerisinde faaliyet göstererek gerek konu ve yöntem gerekse elde edilen veriler açısından birbirlerinden istifade etmezler. (II) [D] Kelam, İslam'ın ana ilkelerini belirleyip temellendiren bir disiplin olduğu için dinî ilimlerin aslını oluşturur. Diğer İslami ilimler ise bu temele dayanmaktadır. (III) [Y] İslam dininin bütün hükümleri ahlaktan ve muamelattan oluşan temel esaslar üzerine bina edilir. Bu açıdan bakıldığında İslam'ın gerçekleştirmek istediği öncelikli hedef sağlam bir ahlaktır. (IV) [D] Kelam ilmi konusu ve amacı itibarıyla diğer dinî ilimlerin esas ve dayanağı konumundadır. Çünkü inanç esasları sağlam bir şekilde ortaya konmadan bunlar üzerine inşa edilebilecek fıkıh, tefsir, hadis ve benzeri ilimlerden söz edilemez. (V) [D] Büyük İslam bilginlerinden Teftâzânî kelamı "eşrefü'l-ulûm" yani en önemli, en şerefli ilim olarak saymış ve İmam Gazzâlî de "Dinî ilimler içinde külli olan kelamdır." diyerek kelam ilminin en kapsamlı ilim dalı olduğunu belirtmiştir. (VI) [Y] Eğer Kur'an'ın anlaşılması ve yorumunu konu edinen tefsir ilmine müracaat edilmezse Allah'ın (c.c.) varlığı ve birliği ile peygamberlik ve diğer iman esasları benimsenemez. (VII) [Y] Dinin hükümleri başlangıçta amel ve muamelat üzerine oturur. Ancak ondan sonra fiilî hayat bir anlam ve değer kazanır. Bu sebeple fıkıh, İslam ilimlerinin temelini oluşturmaktadır. (VIII) [D] Kelam ilminde yapılan tartışma ve açıklamalar hem tefsir ilminde inançla ilgili Kur'an ayetlerinin yorumlanmasında hem de hadis ilminde itikatla ilgili hadislerin anlaşılmasında belirleyici olmuştur. Aynı şekilde kelam ilmi de iman esaslarını izah ederken hem tefsir ilminin Kur'an ayetleriyle ilgili açıklamalarından hem de hadis ilminin verilerinden faydalanır. (IX) [D] Kelam ilminin Allah'ın (c.c.) varlığı ve birliği, nübüvvet ve ahiret gibi inanç esaslarını sağlam bir şekilde temellendirip açıklaması diğer İslam ilimleri açısından da oldukça önemlidir. Zira başta ibadetler olmak üzere diğer tüm davranışlarımız sağlam bir inanca dayanmadığında şekilden öte bir anlam taşımayacaktır. (X) [Y] Fıkıh ile kelam ilminin ilişkisi fıkıhın Kur'an'daki ahlaki ilkelerin neden ve niçinlerini ortaya koyarak kelam ilmine yardımcı olması şeklindedir.

Kazanım: Kelam ilminin diğer İslami ilimlerle ilişkisini değerlendirir.

Süreç

1. Ek-1'deki etkinlik öğrenci sayısı kadar çoğaltılarak dağıtılır.
2. Ek-1'in sol tarafında kelam ilminin diğer İslami ilimlerle ilişkisini yansıtan cümleler, sağ tarafta ise bu cümlelerin ait olduğu ilim dallarını gösteren boş kutuların bulunduğu öğrencilere gösterilir.
3. Öğrencilerden sol taraftaki cümleleri dikkatli bir şekilde okumaları ve bunları sağ taraftaki doğru karşılıklarıyla (X) şeklinde eşleştirmeleri istenir.
4. Öğrencilerin her bir cümlenin ait olduğu şıkkı bulup eşleştirmesiyle etkinlik sona erer.

Sol tarafta verilen cümleleri sağ tarafta ait oldukları seçeneklerle işaretleme (x) yaparak eşleştiriniz.

	Fikih	Tefsir	Hadis	Mezhepler Tarihi
1. Kelam ilminde yapılan tartışma ve açıklamalar inançla ilgili Kur'an ayetlerinin yorumlanmasında yol gösterici olmuştur.				
2. İnanç esaslarının sağlam bir şekilde temellendirilmesi olmadan başta ibadetler olmak üzere diğer tüm davranışlarımız sadece şekilden ibaret kalır.				
3. Kelam ilminin ortaya koyduğu veriler Hz. Peygamber'in bazı sözlerini açıklamada âlimlere yol göstermiştir.				
4. Bu ilmin kelam ile ilişkisi daha çok Kur'an'daki hükümlerin sebep ve hikmetleri, neden ve niçinlerinin akıl ile yorumlanıp yorumlanamayacakları şeklindeki konulara bağlıdır.				
5. Akaidle ilgili ayetlerin itikadi açıdan düzenlenmesi, nüzul sebepleri, lafızların muhkem-müteşabih, umum-husus şeklinde tasnifi gibi hususlar kelamı bu ilimle irtibata geçmeye zorlamıştır.				
6. Kelam âlimleri itikatla ilgili ayetleri anlamak ve doğru bir şekilde yorumlamak için bu ilme müracaat etmek, onun açıklama ve yorumlarından faydalanmak zorundadırlar.				
7. Kelam, daha çok inançla ilgili fikir ve problemlerle ilgilenirken bu ilim dalı bunların tarihî süreçlerini, hangi fikrin nasıl bir ortamda doğduğunu konu edinir.				
8. Kelam ilminin inceleme alanına giren konulardan biri olan Kitab'ı ele alır ve onun açıklamasını ortaya koyar.				
9. İlimlerin en küllisi olan kelamın bir başka araştırma konusu olan sünneti ele alır ve onun sübut yollarını tetkik eder.				
10. Bu ilimde âlim olan kişi mükellefin davranışlarını ve bu davranışlara ait hükümleri delillendirip açıklarken kelam âlimi ise aynı davranışları kişinin hür iradesi ile gerçekleştirdiği eylemler olarak ispat etmeye çalışır.				
11. Bu ilmin temel kitaplarında yer alan rivayetler bazı inanç meselelerinin oluşmasına neden olmuş, o kitaplardaki bazı başlıklar da kelam kitaplarından alınmıştır.				
12. İnanç konularıyla ilgili ayetler hakkında kalamcıların akli tevilleri ile bu ilmin dirayet metodu buluşmaktadır.				

EŞLEŞTİRME

ETKİNLİK

6

15 dk.

EK-2

CEVAP ANAHTARI

	Fikih	Tefsir	Hadis	Mezhepler Tarihi
1. Kelam ilminde yapılan tartışma ve açıklamalar inançla ilgili Kur'an ayetlerinin yorumlanmasında yol gösterici olmuştur.		X		
2. İnanç esaslarının sağlam bir şekilde temellendirilmesi olmadan başta ibadetler olmak üzere diğer tüm davranışlarımız sadece şekilden ibaret kalır.	X			
3. Kelam ilminin ortaya koyduğu veriler Hz. Peygamber'in bazı sözlerini açıklamada âlimlere yol göstermiştir.			X	
4. Bu ilmin kelam ile ilişkisi daha çok Kur'an'daki hükümlerin sebep ve hikmetleri, neden ve niçinlerinin akıl ile yorumlanıp yorumlanamayacakları şeklindeki konulara bağlıdır.	X			
5. Akaidle ilgili ayetlerin itikadi açıdan düzenlenmesi, nüzul sebepleri, lafızların muhkem-müteşabih, umum-husus şeklinde tasnifi gibi hususlar kelamı bu ilimle irtibata geçmeye zorlamıştır.		X		
6. Kelam âlimleri itikatla ilgili ayetleri anlamak ve doğru bir şekilde yorumlamak için bu ilme müracaat etmek, onun açıklama ve yorumlarından faydalanmak zorundadırlar.		X		
7. Kelam, daha çok inançla ilgili fikir ve problemlerle ilgilenirken bu ilim dalı bunların tarihî süreçlerini, hangi fikrin nasıl bir ortamda doğduğunu konu edinir.				X
8. Kelam ilminin inceleme alanına giren konulardan biri olan Kitab'ı ele alır ve onun açıklamasını ortaya koyar.		X		
9. İlimlerin en küllisi olan kelamın bir başka araştırma konusu olan sünneti ele alır ve onun sübut yollarını tetkik eder.			X	
10. Bu ilimde âlim olan kişi mükellefin davranışlarını ve bu davranışlara ait hükümleri delillendirip açıklarken kelam âlimi ise aynı davranışları kişinin hür iradesi ile gerçekleştirdiği eylemler olarak ispat etmeye çalışır.	X			
11. Bu ilmin temel kitaplarında yer alan rivayetler bazı inanç meselelerinin oluşmasına neden olmuş, o kitaplardaki bazı başlıklar da kelam kitaplarından alınmıştır.			X	
12. İnanç konularıyla ilgili ayetler hakkında kalamcıların akli tevilleri ile bu ilmin dirayet metodu buluşmaktadır.		X		

Kazanım: Kelam ilminin diğer ilimlerle ilişkisini örneklerle açıklar.

Süreç

1. Ek-1'deki etkinlik öğrenci sayısı kadar çoğaltılarak dağıtılır.
2. Ek-1'de kelam ilminin diğer ilimlerle ilişkisiyle ilgili numaralandırılmış cümlelerin olduğu öğrencilere bildirilir.
3. Öğrencilerden verilen cümleleri dikkatli bir şekilde okuyarak doğru ise (D), yanlış ise (Y) şeklinde ilgili boşluklara yazmaları istenir.
4. Öğretmenin her cümle ile ilgili kısa açıklamalar yapması kazanımın gerçekleşmesi açısından faydalı olacaktır.
5. Öğrencilerin her cümlenin başındaki boşlukları doldurmasıyla etkinlik sona ermektedir.

Aşağıdaki cümleleri okuyunuz ve doğru ise (D), yanlış ise (Y) şeklinde baş taraflarındaki boşluklara yazınız.

(I)[.....] Tabii ilimler bu âlemde bilinen ve duyu organlarıyla anlaşılabilen varlıkları konu edinip onları var eden bir ilk sebebin bulunup bulunmadığını ve fizikötesi dediğimiz bir âlemin olup olmadığını araştırırken kelam ilmi de bu sorulara cevap vermeye çalışır. (II)[.....] Kelamın konusu ile felsefenin konusu aynıdır. Her ikisi de varlık, bilgi ve değerler konusuyla ilgilenir. Ancak bu iki ilim dalının amaçları ve takip ettikleri metot birbirinden farklıdır. (III)[.....] Kelam ilmi; fizik, kimya, biyoloji, coğrafya, astronomi gibi tabii ilimlerin elde ettiği sonuç ve verilerden istifade eder ve o alanlara ilgisiz kalmaz. (IV)[.....] Hem felsefede hem de kelamda bilgi kaynakları üçtür: Doğru haber (haber-i sadık), duyu organlarının verileri ve akıl. (V)[.....] Özellikle fert ve kitle psikolojisinin, din sosyolojisinin, insanın davranışlarını iyi ve kötü ekseninde değerlendiren ahlak ilminin verilerinden yararlanmak çağa hitap etmek durumunda olan bir kelam ilmi için gereklidir. (VI)[.....] Felsefe ele aldığı konularda sadece aklın verileri ile hareket eder, dini ve vahyi kaynak olarak belirleyici görmez. Kelam ise dinî meselelerde temel kaynak olan vahyi esas alır. (VII)[.....] Kelam ilmi varlıklar âlemiyle ilgilenen fizik, kimya, biyoloji, coğrafya, astronomi gibi diğer tabii ilimlerden farklı olarak varlık âlemini ve bu âlemde meydana gelen olgu ve olayları incelemeyi amaçlar. (VIII)[.....] Tabii bilimler, âlemi konu edinerek onun nasıl var olduğunu, âlemi oluşturan unsurları ve özelliklerini farklı açılardan ele alır. Örneğin biyoloji insanın fiziksel yapısı, bitkiler ve hayvanlar hakkındaki araştırmalarıyla tüm canlıları inceler. Kelam ise bütün bu ilimlerin ilgi alanına giren tüm âlemi, yaratılışı ve yaratıcıyı göstermesi açısından ele alır. (IX)[.....] Kelam Allah'ın (c.c.) varlığının delillerini bazen naslardan bazen de tabiattan hareketle izah eder. Bu anlamda alt konularını oluşturan varlığın niceliği ve niteliğiyle ilgili bilgilere ulaşmak için tabiat bilimlerine müracaat eder. (X)[.....] İnanç alanıyla ilgilenen kelam ilmine en uzak alanlar insan ve toplum bilimleridir. Kelam ilminin inanç konularıyla ilgili amacını gerçekleştirmede başarılı olabilmesi için sosyal ve beşerî bilimlerin değerlendirmeleri gerekli görülmemektedir.

CEVAP ANAHTARI

(I) [Y] Tabii ilimler bu âlemde bilinen ve duyu organlarıyla anlaşılabilen varlıkları konu edinip onları var eden bir ilk sebebin bulunup bulunmadığını ve fizikötesi dediğimiz bir âlemin olup olmadığını araştırırken kelam ilmi de bu sorulara cevap vermeye çalışır. (II) [D] Kelamın konusu ile felsefenin konusu aynıdır. Her ikisi de varlık, bilgi ve değerler konusuyla ilgilenir. Ancak bu iki ilim dalının amaçları ve takip ettikleri metot birbirinden farklıdır. (III) [D] Kelam ilmi; fizik, kimya, biyoloji, coğrafya, astronomi gibi tabii ilimlerin elde ettiği sonuç ve verilerden istifade eder ve o alanlara ilgisiz kalmaz. (IV) [Y] Hem felsefede hem de kelamda bilgi kaynakları üçtür: Doğru haber (haber-i sadık), duyu organlarının verileri ve akıl. (V) [D] Özellikle fert ve kitle psikolojisinin, din sosyolojisinin, insanın davranışlarını iyi ve kötü ekseninde değerlendiren ahlak ilminin verilerinden yararlanmak çağa hitap etmek durumunda olan bir kelam ilmi için gereklidir. (VI) [D] Felsefe ele aldığı konularda sadece aklın verileri ile hareket eder, dini ve vahyi kaynak olarak belirleyici görmez. Kelam ise dinî meselelerde temel kaynak olan vahyi esas alır. (VII) [Y] Kelam ilmi, varlıklar âlemiyle ilgilenen fizik, kimya, biyoloji, coğrafya, astronomi gibi diğer tabii ilimlerden farklı olarak varlık âlemini ve bu âlemde meydana gelen olgu ve olayları incelemeyi amaçlar. (VIII) [D] Tabii bilimler, âlemi konu edinerek onun nasıl var olduğunu, âlemi oluşturan unsurları ve özelliklerini farklı açılardan ele alır. Örneğin biyoloji insanın fiziksel yapısı, bitkiler ve hayvanlar hakkındaki araştırmalarıyla tüm canlıları inceler. Kelam ise bütün bu ilimlerin ilgi alanına giren tüm âlemi, yaratılışı ve yaratıcıyı göstermesi açısından ele alır. (IX) [D] Kelam Allah'ın (c.c.) varlığının delillerini bazen naslardan bazen de tabiattan hareketle izah eder. Bu anlamda alt konularını oluşturan varlığın niceliği ve niteliğiyle ilgili bilgilere ulaşmak için tabiat bilimlerine müracaat eder. (X) [Y] İnanç alanıyla ilgilenen kelam ilmine en uzak alanlar insan ve toplum bilimleridir. Kelam ilminin inanç konularıyla ilgili amacını gerçekleştirmede başarılı olabilmesi için sosyal ve beşerî bilimlerin değerlendirmeleri gerekli görülmemektedir.

Kazanım: Kelam ilminin diğer ilimlerle ilişkisini örneklerle açıklar.

Süreç

1. Ek-1'deki etkinlik öğrenci sayısına çoğaltılarak dağıtılır.
2. Öğrencilerden metinde boş bırakılan yerleri anahtar sözcüklerden biriyle doldurmaları istenir.
3. Boşluklarda ölçmenin güvenilirliğinin düşmemesi için yardımcı fiiller, kelime ekleri ve çoğullar kullanılmamıştır.
4. Etkinlik sonunda her bir cümle üzerinde öğretmenin kısa bir açıklama yapması konunun daha iyi anlaşılması açısından faydalı olur.
5. Öğrencilerin boşlukları anahtar sözcüklerle doldurmasıyla etkinlik sona erer.

BOŞLUK DOLDURMA

ETKİNLİK 8

15 dk.

EK-1

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere verilen sözcüklerden doğru olanını yazınız.

inanç esasları

sezgi

otorite

sabit akide

amaç

beş duyu

savunmacı

akıl

kesin bilgi

yöntem

sahih nakil

Kelam ilminin, temel inanç esaslarını tespit etme, hak ve gerçek olduklarını ispatlama ve nihayet onları doğru bir şekilde anlama görevlerini yerine getirirken kullandığı temel ölçüt, duyu verileri, açık işleyen akıl ve Felsefe ise hangi türden olursa olsun hakikatin peşindedir. O, varlığı anlamaya, anlamlandırmaya ve var oluşun keşfetmeye çalışır. Bu itibarla o da kesin olana ulaşma gayesini güder. Bu açıdan bakıldığında, kelam ile felsefenin ortak noktası, hakikat hakkında, doğru ölçütlerle elde edilen ve inanca sahip olmaktır. Onların bu gayeyi gerçekleştirme yolundaki ortak paydaları ise Ancak kelam, kendisini sahih nakle karşı sorumlu hissetme noktasında felsefeden ayrılır. Felsefenin sorumluluk alanı, genel olarak, akıl, tecrübe ve sezgidir. Buna karşın kelam, öncelikle sahih naklin sınırları içinde kalmaya özen gösterir. Beş duyuyu, akıllı ve tecrübeyi sahih naklin tespiti, ispatı ve savunması için kullanır. ise orada kesin bilgi vermediği gerekçesiyle itibar edilmez. Bu nedenle kelam, felsefede olduğu gibi yeni inançlar ve iddialar peşinde koşmaz. Aksine o, sabit inanç sisteminin doğru bir şekilde anlaşılması, korunması ve yayılması gibi dinî gayelerle hareket eder. Bu bakımdan onda yenilenebilen tek şey, bu gayelere ulaşmak için kullanılan araçlar ve Mütekellim (Kelam ilmi ile uğraşan kimse), zamanın ve şartların değişmesine bağlı olarak yeni üsluplar ve enstrümanlar kullanabilir. Ancak bunların hiçbirini onu değiştirilmesi gibi yeni bir yola sevk etmez. Kısacası kelam, ilk insan ve ilk peygamber Hz. Adem'den bu yana tespit edilmiş olan çerçevesi içinde faaliyet göstermekle yükümlüdür. Bu açıdan bakıldığında kelam'ın belirleyici olan özelliği, onun bir disiplin olmasıdır. Felsefe ise, her zaman yeni inançlar ve iddialar ortaya atabilir. Kendisini, beş duyu, akıl ve tecrübe verilerinin dışında herhangi bir şeye karşı sorumlu hissetmez. Sahih nakil, onun için sadece bir veridir. O, bu veriyi bir olarak görmez.

(Metin Özdemir, "Kelam Felsefe İlişkisi", Eskiye, S 29, 2014, s. 8.)

CEVAP ANAHTARI

Kelam ilmi temel inanç esaslarını tespit etme, hak ve gerçek olduklarını ispatlama ve nihayet onları doğru bir şekilde anlama görevlerini yerine getirirken kullandığı temel ölçüt, duyu verileri, açık işleyen akıl ve **sahih nakildir**. Felsefe ise hangi türden olursa olsun hakikatin peşindedir. O, varlığı anlamaya, anlamlandırmaya ve var oluşun **amacını** keşfetmeye çalışır. Bu itibarla o da kesin olana ulaşma gayesini güder. Bu açıdan bakıldığında, kelam ile felsefenin ortak noktası, hakikat hakkında, doğru ölçütlerle elde edilen **kesin bir bilgiye** ve inanca sahip olmaktır. Onların bu gayeyi gerçekleştirme yolundaki ortak paydaları ise **akıldır**. Ancak kelam, kendisini sahih nakle karşı sorumlu hissetme noktasında felsefeden ayrılır. Felsefenin sorumluluk alanı, genel olarak **beş duyu**, akıl, tecrübe ve sezgidir. Buna karşın kelam, öncelikle sahih naklin sınırları içinde kalmaya özen gösterir. Beş duyuyu, akli ve tecrübeyi sahih naklin tespiti, ispatı ve savunması için kullanır. **Sezgiye** ise orada kesin bilgi vermediği gerekçesiyle itibar edilmez. Bu nedenle kelam, felsefede olduğu gibi yeni inançlar ve iddialar peşinde koşmaz. Aksine o, sabit inanç sisteminin doğru bir şekilde anlaşılması, korunması ve yayılması gibi dinî gayelerle hareket eder. Bu bakımdan onda yenilenebilen tek şey, bu gayelere ulaşmak için kullanılan araçlar ve **yöntemlerdir**. Mütakellim (Kelam ilmi ile uğraşan kimse), zamanın ve şartların değişmesine bağlı olarak yeni üsluplar ve enstrümanlar kullanabilir. Ancak bunların hiçbirini onu **sabit akidenin** değiştirilmesi gibi yeni bir yola sevk etmez. Kısacası kelam, ilk insan ve ilk peygamber Hz. Adem'den bu yana tespit edilmiş olan **inanç esaslarının** çerçevesi içinde faaliyet göstermekle yükümlüdür. Bu açıdan bakıldığında kelam'ın belirleyici olan özelliği, onun **savunmacı** bir disiplin olmasıdır. Felsefe ise, her zaman yeni inançlar ve iddialar ortaya atabilir. Kendisini, beş duyu, akıl ve tecrübe verilerinin dışında herhangi bir şeye karşı sorumlu hissetmez. Sahih nakil, onun için sadece bir veridir. O, bu veriyi bir **otorite** olarak görmez.

(Metin Özdemir, "Kelam Felsefe İlişkisi", Eskiye, S 29, 2014, s. 8.)

12

KELAM

ETKİNLİK

9

1. Ünite: Kelam İlmi

15 dk.

Kazanım: Kelam ilminin esas aldığı yöntemleri kavrar.

Süreç

1. Öğrencilere Kelam ilminin esas aldığı yöntemle ile ilgili bir etkinlik yapacakları bildirilir.
2. Öğrencilere bu etkinlikle nasıl bir sonuca ulaşmak istendiği açıklanır.
3. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
4. Öğrencilerden Ek-1'deki yönergeler doğrultusunda soruları yanıtlamaları istenir.
5. Soruların yanıtlanmasından sonra gönüllü öğrencilere söz hakkı verilir. Cevapların sınıfla paylaşılması sağlanır.
6. Cevaplar öğretmen tarafından değerlendirilerek etkinlik tamamlanır.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki soruyu metinden yararlanarak cevaplayınız.

I. "Eğer yerle gökte Allah'tan başka ilahlar olsaydı ikisi de bozulurdu. Arşın Rabbi olan Allah, onların vasıflandırdıklarından münezzehtir."

(Enbiyâ suresi, 22. ayet.)

Bu ayette yer ve gök üzerinde hâkim olan düzenin Allah'ın varlığına delili şu şekilde idrake sunulmuştur:

Öncül : Eğer yer ve gökte Allah'tan başka ilahlar olsaydı ikisi de bozulurdu.
Öncül : Yer ve gök bozulmadı.
Sonuç : O hâlde (hiçbir zaman) yer ve gökte Allah'tan başka ilah olmadı.

II. "Ayetlerimizi yalanlayanlar ve o ayetlere uymayı kibirlerine yediremeyenler var ya, onlara göklerin kapıları açılmaz. Onlar, deve iğne deliğinden geçinceye kadar cennete de giremezler! Biz suçluları işte böyle cezalandırırız."

(A'râf suresi, 40. ayet.)

Ayetinde mantıksal bir akıl yürütme metoduyla kâfirlerin cennete giremeyecekleri vurgulanmıştır. Ayetten yapılabilecek çıkarım ise şöyledir:

Öncül : Deve, iğne deliğinden geçmedikçe kâfirler cennete giremez.
Öncül : Deve, iğne deliğinden asla geçemez.
Sonuç : O hâlde kâfirler asla cennete giremez.

(bk. Hasan Uçar, "Kur'ân-ı Kerim'in Kullandığı Akıl Yürütme Metotları ve Belâgat Açısından Değerlendirilmesi", Marife, Bahar 2014, s. 93-108.)

1. Ayetlerden hareketle varılan çıkarımlarda takip edilen yöntemlerin adını ve tanımlarını aşağıda ayrılan alanlara yazınız.

I. Takip edilen yöntem:
 Tanım:

II. Takip edilen yöntem:
 Tanım:

CEVAP ANAHTARI**1. Ayetlerden hareketle varılan çıkarımlarda takip edilen yöntemler ve tanımları:****I. Takip edilen yöntem: TÜMEVARIM YÖNTEMİ**

Tanım: Tek tek olgulardan, genel önermelere varan, bilinen olgu ve olaylardan hareketle genel bir kurala ya da sonuca ulaşan akıl yürütmedir.

II. Takip edilen yöntem: TEMSİLÎ YÖNTEM

Tanım: İki farklı şey arasındaki ortak bir özelliği bularak bunlardan birinin sahip olduğu özelliğin diğerinde de bulunduğu sonucuna ulaşmaktır.

Kazanım: Kelam ilminin esas aldığı yöntemleri kavrar.

Süreç

1. Öğretmen tarafından öğrencilere Kelam ilminin esas aldığı yöntemleri içeren bir etkinlik yapacakları bildirilir.
2. Öğrencilere bu etkinlikle nasıl bir sonuca ulaşmak istendiği açıklanır.
3. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
4. Ek-1’de yer alan yönerge doğrultusunda Kelam ilminin kaynaklarına dair eşleştirmelerin yapılması istenir.
5. Öğrencilerin bireysel olarak etkinliği tamamlamaları sağlanır.
6. Belirlenen süre bittiğinde her öğrencinin kontrol amacıyla yanındaki arkadaşı ile etkinliğini değiştirmesi istenir.
7. Öğretmenin doğru eşleştirmeleri söylemesi ile etkinlik tamamlanır.

Tabloda sıralanan özelliklerin hangi esere ait olduğunu bulunuz ve özelliklerin başındaki rakamları ilgili olan eserin altındaki boşluğa yazarak eşleştiriniz.

KELAM İLMİ İLE İLGİLİ YAZILAN ESERLERİN ÖZELLİKLERİ

1. İlk dönemlerde yazılan ve Ehl-i sünnet kelim anlayışının sistematik hâle gelmesine zemin hazırlayan eserlerin başında gelir. Bir mukaddime ve on dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümünde sünnete bağlılığın önemi vurgulandıktan sonra Mu'tezile ile Kaderiyye'nin çeşitli gruplarına ait görüşleri ele alınarak eleştirilir, ikinci bölümünde ise selef âlimlerinin aynı konulardaki kanaatleri dile getirilir.
2. Müellif önce el-Kifâye adıyla hacimli bir eser yazmış, sonra bunu özetleyerek el-Bidâye'yi meydana getirmiştir. Klasik kelim kitaplarının hemen bütün konularını içeren eserin dili sağlam, tertibi güzel, ifadesi açıktır. Türkçeye tercüme edilerek Arapça metni ile birlikte yayımlanmıştır.
3. Osmanlının son döneminde yetişen önemli fikir ve ilim adamlarından olan İzmirli İsmail Hakkı'nın eseri zamanın ihtiyaçlarına göre yeni bir metotla kelim konularını kaleme aldığı en önemli eserlerden biridir. Bu eserin en belirgin özelliği benzerleri arasında modern bilim ve felsefenin görüşlerine en fazla yer verilen bir kitap olmasıdır.
4. Son dönemlerde yazılan, iki bölümden oluşan kelim ilmine dair önemli kitaplarımızdandır. İki bölümden oluşan kitapta önce kelim ilminin tarihçesi verilmiştir.
5. Kelim ilminin doğmasına zemin hazırlayan başlangıç devri eseri ve İmam-ı Âzam Ebu Hanîfe'nin inançla ilgili konuları ele alan risalesidir.
6. Ehl-i sünnet kelim ekolünün sistematik olarak kurulmasına öncülük eden İmam Mâtürîdî'nin eseri, naklin yanında akla da önem veren kelim telif türünün ilk eseridir.

Kelim İlmine Giriş

.....

el-Fıkhü'l-Ekber

.....

Yeni İlm-i Kelim

.....

Mâtürîdiyye Akâidi

.....

Kitâbu't-Tevhîd

.....

**el-İbâne an
Usûlî'd-Diyâne**

.....

CEVAP ANAHTARI**KELAM İLMİ İLE İLGİLİ YAZILAN ESERLERİN ÖZELLİKLERİ**

1. İlk dönemlerde yazılan ve Ehl-i sünnet kelim anlayışının sistematik hâle gelmesine zemin hazırlayan eserlerin başında gelir. Bir mukaddime ve on dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümünde sünnete bağlılığın önemi vurgulandıktan sonra Mu'tezile ile Kaderiyye'nin çeşitli gruplarına ait görüşleri ele alınarak eleştirilir, ikinci bölümünde ise selef âlimlerinin aynı konulardaki kanaatleri dile getirilir.

Kelam İlimine Giriş**4**

2. Müellif önce el-Kifâye adıyla hacimli bir eser yazmış, sonra bunu özetleyerek el-Bidâye'yi meydana getirmiştir. Klasik kelam kitaplarının hemen bütün konularını içeren eserin dili sağlam, tertibi güzel, ifadesi açıktır. Türkçeye tercüme edilerek Arapça metni ile birlikte yayımlanmıştır.

el-Fikhü'l-Ekber**5**

3. Osmanlı'nın son döneminde yetişen önemli fikir ve ilim adamlarından olan İzmirli İsmail Hakkı'nın eseri zamanın ihtiyaçlarına göre yeni bir metotla kelam konularını kaleme aldığı en önemli eserlerden biridir. Bu eserin en belirgin özelliği benzerleri arasında modern bilim ve felsefenin görüşlerine en fazla yer verilen bir kitap olmasıdır.

Yeni İlim-i Kelam**3**

4. Son dönemlerde yazılan, iki bölümden oluşan kelam ilmine dair önemli kitaplarımızdandır. İki bölümden oluşan kitapta önce kelam ilminin tarihçesi verilmiştir.

Mâtürîdiyye Akâidi**2**

5. Kelam ilminin doğmasına zemin hazırlayan başlangıç devri eseri ve İmam-ı Âzam Ebu Hanîfe'nin inançla ilgili konuları ele alan risalesidir.

Kitâbu't-Tevhîd**6**

6. Ehl-i sünnet kelam ekolünün sistematik olarak kurulmasına öncülük eden İmam Mâtürîdî'nin eseri, naklin yanında akla da önem veren kelam telif türünün ilk eseridir.

**el-İbâne an
Usûlî'd-Diyâne****1**